

Kisvárosi temetések

Vasa Popović

Bármiről ír az ember, mindig akad valaki, aki kifogásolja. Egyszer az a baj, hogy dicsérsz valamit, máskor meg az, hogy nem dicsérsz... Vannak aztán ilyen megjegyzések is: miért pont erről írész?

Bizony rossz sorsuk van az újságíróknak, boldogtalan emberek ők!...

...»És felületesek is, kiállhatatlanok is, tudatlanok is és nagy a fizetésük...«

Mert igazán nem járja, hogy az újságíró csak úgy megérkezik egy városba, aztán megírja, hogy ezt meg ezt látta, közben nem akarja meglátni az érem másik oldalát, azaz hogy építünk, dolgozunk, vannak itt gyárak és munkástanácsok is!

Lám, ez a téma is: kisvárosi temetések! Hát nincs semmi más, amiről írni lehetne? Lustaság ez vagy rosszindulat?!

Nem tehetek róla, de nekem pont a temetések és a részeg emberek szűrtak szemet a kisvárosban.

Megvallom, engem már régóta érdekel és foglalkoztat a részegség, mint jelenség, mint szerencsétlenség, mint betegség, mint a tiltakozásnak egy válfaja, jóllehet tudom, hogy mint emberi tiltakozás régen elavult.

Korán reggel érkeztem a kisvárosba. A vonatban meleg volt, jól kialudtam magam, de amikor kiléptem, megcsapott a hideg, a havas, fagyos február. Az állomásról egyenesen a városi népbizottságba mentem. Kérdem az ajtón-

állót, itt vannak-e az elvtársak, újságíró vagyok, szeretném, ha fogadnának.

— Itt is vannak, meg nem is... Foglaltak az elvtársak, értekezleten vannak, — válaszolja az ajtónálló.

— Kérdezze meg az elvtársakat, hát ha később fogadnának — mondom az ajtónállónak.

— Nem hiszem — mondja — az értekezlet sokáig tart.

Jó, gondolom magamban. Ha nem lehet, hát nem lehet. Elvégre nincs jogom zavarni az elvtársakat, sétálok egyet a városban, aapidíj is sétál velem, majd csak találok valami »anyagot«.

Az utcákon már kinyitottak az üzletek, a kis áruházak, szövetkezeti boltok, a kirakatok zsúfolva, megnyitlak a kávéházak, kocsmák és büfék, forralják a pálinkát, főzik a kávé, az emberek újságot olvasnak a kávéházakban, mi mást tehetnék, én is betérek egy kávéházba. Mert mit tegyen az újságíró, ha idegenben jár és írni kell valamiről? Beül a borbélyhoz borotválkozni, vagy pedig beül a kávéházba reggelizni, hát ha közben megismerkedik valakivel...

A központi városi kávéház csaknem üres. Néhány komoly, reggeli pálinkázó ember ül az asztalnál, a másiknál egy fiatal ember keresztretjvényt fejt, a harmadiknál pedig két feketébe öltözött cigány ül szemébe húzott kalappal és hallgat.

A pincér ott terem mellettünk.

— Tessék parancsolni. Pálinka, kávé, tejeskávé?

— Valami zsírosabb nincs?

— Van. Sertéskaraj. Egy kis fokhagymát tetessek rá?

— Tetessen rá! — mondom. — És egy pohár ásványvizet!

— Jó borunk van. Fehéret vagy vöröset parancsol?

— Hosszúlépést!

Alig nyújtózkodtam egy kicsit, egyszerre csak egy magas, komoly ember lép az asztalomhoz. Mosolyog:

— Ön biztos a nemzetközi bíróságtól jött?

Gyanakodva nézek rá, ismerem a kisvárosi ugratásokat és ravasz piszkálódásokat, de látom, hogy ez az ember komolyan néz rám zavaros szemével. Hallgatok.

— Nekem megmondhatja. Én vagyok az, aki miatt ide küldték! Régóta várom önt!

— Bocsanat — válaszolom óvatosan, nehogy beugorjak a tréfának. — Ha kedve tartja, tessék, üljön az asztalomhoz, igyon meg egy pálinkát, ha akarja, egy cigarettával is szívesen megkínálom... Beogradból jöttem, hivatalos ügyben. Gyújtson rá...

— Nem dohányzom! — mondja a zavaros szemű magas ember. — Engem kiájtottak, a világpolitika áldozata vagyok, most írom a panaszleveletem a világ összes kormányaihoz, és jogaimat követelem! Nézze meg...

Motyójából zsinere kötött papírtáblát vesz elő, a nyakába akasztja. Ez van ráírva: »Én vagyok a világ teljhatalmú ura«.

— Ez vagyok én! De nem akarják elismerni jogaimat... Amerika és Oroszország! Koreában is miattam folyt a háború! Mert én igenis követelem a jogaimat: én vagyok a világ teljhatalmú ura!

Nagyokat bólogatok, lenyelem a tortomon akadt galuskát, megnedvesítem az ajkam, a hosszúlépéssel, és egészen halkán mondom:

— Értem.

Ülünk és hallgatunk. Arra gondolok, hogy ime a téma: halk távoli és szomorú szatíra a világ nagy eseményeiről! Vagy talán nem is az, csak egyszerűen az alkohol, a pálinka, a törköly, amit még nagyapja, az apja vagy ő maga túlzott mértékben fogyasztott? Vagy talán a kéjnek egy percéért fizet így a szerencsétlen? Vagy, tudja az ördög...

Nehezen nyelem a fokhagymás sertéskarajt és alig szürcsölöm a hosszúlépést.

— Miért eszik ön sertéskarajt? — kérdi a világ ura. — Azért, hogy bort igyon rá! — válaszolja ő maga.

Bólogatok, ezt tartom a leghelyesebbnek.

— Nem jól teszi... — mondja a világ ura. — En mondom magának, a sósmandula a legjobb a boriváshoz... Gépészmérnök diplomám van! Tudja-e ön, hogy a sósmandulát Nikola Tesla találta fel?... Nikola Tesla szerb ember volt és előbb a sósmandulát találta fel, s csak azután tért át a villamosságra... Érti?

— Értem.

— Ha érti, isten áldja uram... Ha nem a nemzetközi bíróságtól jött, akkor megyek és átadom a panaszleveletem az amerikai és az orosz nagykövetségnek! Ha pedig ismét kudarcot vallok, jöjjön el a temetésemre! Nálunk szépek a temetések... Tegnap eltemettünk egy embert, egy iszákost, de én nem iszom, az egész város iszik helyettem! Jöjjön majd el a temetésemre, uram!

Amint a zavaros szemű magas ember távozott, a pincér hozzám lép és így szól:

— Bocsanat, sajnós, nem tudtam előbb figyelmeztetni. Ugyanis ez az ember olyan... Tetszett látni a táblát a nyakában?... Egyébként intelligens ember, mérnök, tetszett látni a kézírását? Még egy hosszúlépést?

— Köszönöm, — mondom és arra gondolok, miért ne írhatnám meg, ez is kisvárosi élmény.

Közben megérkezik a kávéházba egy belgrádi író társam, idevalósi ember, már három kötetét kiadták a fővárosban.

Üdvözljük egymást, aztán röviden elmondom neki a találkozást a mérnökkel.

— Szeretem ezt a várost, a szülővárosom... Időnként eljövök ide s ilyenkor szomorúság fog el... Ma reggel is azt kérdezte tőlem egy itteni elvtárs: hogy vagy költő, mit dolgozol most?

»Megvagyok. írók!« válaszoltam.

»Tudom, hogy írsz, de mit dolgozol? Miből élsz?« kérdezte az elvtárs.

»Hát, kinyomtatják egy-egy versemet, elbeszélésemet... három könyveimet kiadták, most egy negyediket szeretnék kiadni. Elek valahogy«.

»Tudom, tudom, olvasom én a könyveidet. De most mondd meg, hogy mit dolgozol, hol vagy állásban?«

»Írok, dolgozom, de nem vagyok állásban sehol«.

»Tehát munka nélkül vagy... Hát ezt is lehet nálunk?! Talán csak nem zár-
tak ki a pártból?!«

»Nem«, mondtam.

— Ezek a beszélgetések elszomorí-
tottak — mondja az író.

— Ird meg — buzdítom én. — Jólsi-
került anekdóta lehet belőle.

— Anekdóta? — mondja felháborod-
va író társam. — Ez az én városom tar-
tozóka, az én városom pedig nem anek-
dóta, itt munka és építés folyik...

Később együtt megyünk a városel-
nökhöz, de még mindig foglalt, kint pe-
dig még mindig hideg van, visszatérünk
hát a kávéházba.

Hozzánk lép a két feketekalapos ci-
gány. Régi ismerősként szólítják az
írót:

— Branko, az istenedre, tegyél már
valamit értünk... Ha cigányok va-
gyunk is, hát aztán?... Te is ott szü-
lettél a mi utcánkban, te vagy itt a fő-
atya! Játszani akarunk itt a kávéház-
ban, keresni akarunk, nekünk is kell a
kenyér... Dehát a hatóság nem enge-
délyezi a zenét ebben a lokálban.
Mondd meg te nekik! Játszani aka-
runk, nekünk ez a dolgunk... Ha baj
lesz, itt vagyunk mink is, cigányok, ve-
letek vagyunk! Az én munkám a mu-
zsika. A fiam meg a hadseregben szol-
gál. Enni akarok én is!... Mondd meg
nekik, Branko, rád hallgatnak!

Ömlik belőlük a szó, gyorsan beszél-
nek, hadarnak, köpködnek. Branko
megígéri nekik, hogy majd megmondja,
de ők csak állnak tovább az asztalunk-
nál, levett kalappal, aztán keztenyűj-
tanak és közben az egyik megszólal:

— Tegnap kikísértük Rogant a teme-
tőbe, ingyen! — Azzal máris elmentek.

— Arról a temetésről érdemes meg-
tudni egyet-mást, — mondja Branko,
azzal máris feláll és odahívja azt a fia-
talember, aki reggel óta a keresztrejt-
vényt fejt a másik asztalnál.

— Rapa Jankó! — mutatkozik be a
sápadt fiatalember, aki megítélésem
szerint lehet huszonöt éves, de lehet
negyven is.

— Kiváló ivó... — mutatja be Bran-
ko, — jó gyerek, de most ő is arra vár,
hogy kövesse Rogan Csédót a sírba.
Még pálinkát sem iszik.

— Ne tréfálkozz — mondom.

— Nem iszok én semmit, ne sajnál-
jon engem senki! Egy pálinkát azért
megiszok a vendég egészségére!...

Becsületes tekintete van ennek a so-
vány emberkének. Végigharcolta a há-
borút tisztességesen, aztán inni kezdett,

legyengült, megbetegedett, nyugdíjaz-
ták, kis nyugdíjat kap és most meséli
nekem a híres kisvárosi temetések tör-
ténétét.

— Tyamilról mesélek előbb, aztán
majd Roganról... — kezdi Jankó.
— Tyamil cipőtisztító volt itt nálunk
még a háború előtt. Siptár ember volt,
alacsonytermetű, kevesett evett, legfel-
jebb egy kis túrót. Inkább pálinkát
ivott, sokat dolgozott, ha volt munká-
ja, és mindig ugyanazt a nótát fújta:
»Ajsa, Ajsa«. 1941-ben bezárták, gyűj-
tőtáborba vitték Németországba, s mi-
re visszajött, még őszébb zsugorodott.
Tovább tisztította a cipőket, még keve-
sebbet evett, negyven szilvapálinkát
ivott naponta, aztán 1949-ben meghalt.
Mindig szegény volt, hallgatag, mindig
becsületes, a háború alatt és a háború
után is... Amikor meghalt, a csacsaki
ivócimborák koporsót csináltattak neki,
szép nagy koporsót, a festők befestet-
ték — olyan koporsó volt az, hogy még
Olujics Csédának, a háború előtti millio-
mosnak sem volt olyan!... A fél város
ott volt a temetésén. Száz liter pálinka
fogyott el a sírnál. Leka Obutyina, aki
most tanár a gimnáziumban, tartotta a
gyászbeszédet! A cigányok előbb az
»Ajsa, Ajsa«-t játszották el, aztán, Ty-
amil utolsó kívánságához híven, a koz-
raci kólot. Az egész gyásznép táncre-
kerekedett! A temetőben!... Templom-
ba nem is vitték! Sírján sincs kereszt.

Rapa Jankó nagyot sóhajtott.

— A másik mese Roganról szól, teg-
nap temettük.

Felhajtott még egy pálinkát.

— Három nappal ezelőtt Rogan még
járta az utcát, lassú léptekkel, moso-
lyogva... A kávéházhoz érve, az ajtó-
ra támaszkodott, egy üveg tejet vett
elő zsebéből, itta, iszogatta és mondo-
gatta: Nem megyek be, nem én!

— Másnap meghalt, tegnap temettük,
ma mesélek róla!... Zseniális nagyivó
volt, kártyás, nőcsábító, a válla olyan
széles volt, mint az ajtó, de amikor
— még olyan fiatalon — meghalt, so-
ványka volt, mint az ujjam... A teme-
tése nem hasonlított a közönséges em-
berek temetésére. Harminc cigány he-
gedült és a legdírebb pálinkaivók és
borivók kísérték flaskóval és demi-
zsonnal... Háromszor körülhordták a
templom körül, de a templomba nem
vitték be, úgy akarta... Csak azt akar-
ta, hogy a templom körül hordjuk há-
romszor — tréfából. Nagyon tréfás
ember volt! Sírján nagy kőrtáncot jár-
tak ivócimborái, aztán négykézláb mász-
tak haza a hóban...

Még sok részletet mesélt azokról a temetésekről Rapa Jankó, de én csak ennyit jegyeztem fel.

Mindig éreztem valami rokonszenvet az iszákosok iránt, és egyszer, ha majd megerősödik a tollam és nagy író leszek, komoly művet írok róluk, és fogadom, hogy nem leszek benne érzélgős. Most azonban még gyengécske a tollam és sehogy sem tudom befejezni, kikerekíteni ezt az írást.

Vannak ebben a kisvárosban gyárok is, itt él »a világ teljhatalmú ura« is, a városházán komoly emberek dolgoznak és értekeznek, és vannak itt részegesek is szépszámban, és sok-sok pálinka, sőt egy jó írójuk is van (munkanélküli!) és cigányzenészek, akik szeretnének zenekart alakítani és a kávéházban játszani, de ehhez protekció kell és vannak itt kisvárosi temetések, vidám, táncos, korai temetések, mert a részeges emberek korán halnak meg...

Bogdánfi Sándor fordítása

